

GAZDAGODÓ GAZDAGOK ÉS SZEGÉNYEDŐ SZEGÉNYEK JÖVEDELMI EGYENLŐTLENSÉG LATIN-AMERIKÁBAN

THE RICH GET RICHER AND THE POOR GET POORER INCOME INEQUALITY IN
LATIN AMERICA

Abuczki Marianna

ÖSSZEFOGLALÁS

A jövedelmi egyenlőtlenségek manapság jobban előtérbe kerülnek azáltal, hogy nem csak a fejlődő, hanem a fejlett országokban is egyre jelentősebb problémát jelentenek. A történelem során számos olyan időszak található amikor a jövedelmi egyenlőtlenség nagy mértéket öltött, nincs ez másképp napjainkban sem. A kérdés így nem az, hogy létezik-e, hanem hogy mekkora az egyenlőtlenség mértéke. Kutatásom során arra keresem a választ, hogy milyen káros következményei vannak a jövedelmi egyenlőtlenségnek a társadalomra nézve. Latin-Amerika az egyik olyan térség, ahol nagyon mély a szakadék a gazdagok és a szegények között.

Ez a probléma Latin-Amerikában olyan kérdéseket vet fel, mint például, hogy egy adott ország mekkora egyenlőtlenséget képes elviselni és milyen mértékben bomlasztja ez a társadalmat. Az adatok elemzése alapján megállapítható, hogy mivel a társadalmi polarizáció felerősödik, ennek következtében szűkül a középréteg.

Kulcsszavak: jövedelmi egyenlőtlenség, polarizáció, Latin-Amerika

ABSTRACT

Nowadays, growing income inequality is coming to the front because it is becoming a severe problem in developing and developed countries. We can find several periods when income inequality reached an enormous extent during history, and there is a similar phenomenon nowadays. The question is whether inequality exists but how large its size is. My paper aimed at finding the effect income inequality has on society. It is clear that while some people become rich in a society, others get into poverty, making society's polarisation stronger.

Latin America is one of the areas where inequality is very high can result in questions: how big inequality a country can cope with and to what extent it can disintegrate the society. Based on data analyses, we can conclude that due to the growth of social polarization middle-class decreased in the society. A decreasing middle-class evolved due to the different interests among the members of the society and political and economic decisions.

Keywords: income inequality, polarization, Latin America

BEVEZETÉS

A jövedelmi egyenlőtlenség jelenleg az egyik legdinamikusabban növekvő jelenség a világon. Az eredmények azt mutatják, mind a fejlett mind a fejlődő országokat egyaránt sújtja ez a probléma. Az ENSZ az elérni kívánt célok közé tüzte ki az egyenlőtlenség csökkentését, nem csak országok között, de azokon belül is. Azt már tudjuk, hogy a szegénység kirekesztő hatásából és az egyre növekvő jövedelmi egyenlőtlenségből fakad a fejlődés és a társadalmi elégedetlenség problémája. Sokan úgy vélik, a növekvő egyenlőtlenségek a kapitalizmus természetes velejárói (CSÁKI – FARKAS, 2008).

Fontos megjegyezni, hogy a szegénység nem oka és nem következménye a jövedelmi egyenlőtlenségnek, hanem indikátora. Ha a szegény rétegnek nő a jövedelme egy adott időszakban, akkor ezt úgy tekintjük, hogy csökkent a szegénység, hiszen nagyobb mértékben hozzájuthatnak az anyagi javakhoz. Ugyanakkor, ha a gazdag réteg jövedelme még jelentősebb mértékben nő

vekszik az adott időszakban, akkor a két réteg közötti egyenlőtlenség is nő a jövedelmeket illetően.

Nem lehet egy olyan társadalomban élni, ahol az embereket megfosztják a jobb élethez való lehetőségtől, ahol míg a társadalom egy szűk csoportja privilégiumokkal rendelkezik, addig a lakosság másik része a mindennapi megélhetésért küzd.

Az egyenlőtlenség csökkentése mellett szól az a tény, hogy a magas egyenlőtlenség csökkenti a jövedelem határhasznát, mivel minden további jövedelemszerzés a gazdag számára egyre alacsonyabb hasznosságú. Mivel a világ egyre jobban integrálódik, a jövedelmi egyenlőtlenség jelentőségét két tényező tovább fokozza: a kirekesztettség érzése a szegényekben, illetve a migráció. Nagyon fontos mindemellett a globális egyenlőtlenség csökkentése, mert egy olyan világ, ahol a legnagyobb hatalommal a gazdag országok rendelkeznek, demoralizálja a szegényebb rétegekhez tartozókat (MILANOVIĆ, 2005). A latin-amerikai országok számára is egyre fontosabbá vált, hogy csökkenteni tudják a jövedelemkülönbségeket.

Latin-Amerika alapvetően a szélsőségek hazája, hihetetlen ellentmondások figyelhetők meg, egyszerre van jelen a gazdagság és a mélyszegénység. Jelentős az írástudatlanok száma, szemben a külföldi egyetemeken végzettekkel. Politikai sokszínűsége magával ragadó, az egyes országok társadalmi berendezkedése a kommunista rezsimtől egészen a demokratikus államokig terjed (SKIDMORE – SMITH, 2005).

A terület fejlődéstörténetének elemzése igazolta, miszerint a fejlődésben jelentős szerepet játszottak a társadalmi és gazdasági különbségek. Latin-Amerika a mai napig a hátrányos helyzetű országok közé sorolható, mindamelllett, hogy természeti kincsekben gazdag, illetve számos, a világpiacon található termékkel rendelkezik. Az eddig ismert eredmények világossá teszik, hogy az elmaradottság okát többek között a piaci intézmények hiánya és a járadékvadászat okozza. A folytonos bizonytalanság és elnyomás nagymértékben nehezítik a fejlődést, valamint gátolják a hatékony jövedelemelosztást. Tagadhatatlan, hogy a kevésbé fejlett, elmaradott országok előretörése nagyban függ a világgazdaságban élen járó fejlett országok érdekérvényesítő képességétől, mint például a technikai függőségtől és piaci monopóliumoktól (FARKAS, 2002).

Kutatásomban arra kerestem a választ, hogy a politikai és gazdasági intézményrendszer miként teremthet jólétet vagy szegénységet. Az adatok elemzése alapján megállapítható, hogy önmagában a gazdasági növekedés nem elégséges feltétele az egyenlőtlenség csökkenésének.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Az adatgyűjtéshez a nemzetközi szervezetek rendelkezésre álló adatbázisait használtam fel. A módszertani eljárások során néhány olyan fogalmat meg kellett határozni, mely a jövedelmi egyenlőtlenséghez kapcsolódik. Ezek után a jövedelmi egyenlőtlenség és a jövedelemeloszlás mérése következett, melyre több megközelítési módszert is alkalmazhatunk. A vizsgálati módszer egyik típusa a méret szerinti jövedelemeloszlás, ez egyben a leggyakrabban használt mérési módszer. Nem a jövedelmek forrására fókuszál, hanem a jövedelmek nagyságát veszi alapul. A jövedelemeloszlásnál azt vizsgáljuk, hogy mennyire egyenletesen oszlik el a jövedelem a népesség körében. A méret szerinti jövedelemeloszlás összehasonlíthatóvá teszi, hogy a teljes nemzeti jövedelemnek mekkora hányadát kapják meg az egyes jövedelmi csoportok. Ennek meghatározása után a Lorenz-görbe segítségével tudjuk szemléltetni a különbséget. A görbe azt tükrözi, hogy a népesség százalékban kifejezett hányada a jövedelem hány százalékát kapja meg.

A jövedelmi egyenlőtlenség legelterjedtebb mutatója a Gini-index, amely a háztartások jövedelmét hasonlítja össze. A Gini-index 0 és 1 közötti értékeket vehet fel, ahol a 0 érték a teljes egyenlőséget az 1 pedig a teljes egyenlőtlenséget mutatja.

EREDMÉNYEK

Az elemzés eredményeként elmondható, hogy Latin-Amerika társadalmi és gazdasági fejlődése ellenére a jövedelmi egyenlőtlenség olyan nagymértékben áll fenn, hogy ez indokoltá teszi a beavatkozást és a reformok szükségességét. Latin-Amerika azonos kultúrával, történelmi gyökerekkel és hasonló intézményrendszerrel rendelkezik. Eltérés mutatkozik a különböző országok gazdasági szerkezetében, fejlettségi szintjükben és politikai ideológiájukban. A latin-amerikai országok közötti különbségeket látva felmerül a kérdés, hogy a régióra tekinthetünk-e egységes térségként. A válasz igen, bár számos esetben egyre inkább kirajzolódnak az aktuális gazdasági és életszínvonalbeli különbségek az országok között, de a régió trendjét látva a jövedelmi egyenlőtlenség mértéke közel azonos.

Ahhoz, hogy átfogó perspektívából értelmezhesük Latin-Amerikában a fejlettséget és a társadalmi jólétet a Human Development Indexet használom, amely lehetővé teszi az országok összehasonlítását a jólét tekintetében. Három tényező együttes hatása adja a HDI értékét, mint az egészségben eltöltött élet, a tudás megszerzésének képessége, valamint a megfelelő életszínvonal. A vizsgálatomba bevont adatokat a HDI indexre vonatkozóan több évre visszavetítve az 1. táblázatban foglaltam össze. Az értékek alapján elmondható, hogy a 2000 és 2018 közötti időszakban a vizsgált országok fejlődése figyelhető meg. Meglepő Costa Rica 2018-ban elért HDI értéke, amikor minden országot maga mögé utasítva, igen magas fejlettségi szintet ért el. Mexikó pedig a legalacsonyabb fejlettségi szinttel rendelkezik.

1. táblázat: A HDI index változása Latin-Amerikában

Ország	Human Development Index					
	2000	2010	2015	2016	2017	2018
Argentína	0,77	0,818	0,828	0,828	0,832	0,830
Bolívia	0,616	0,655	0,685	0,692	0,700	0,703
Brazília	0,684	0,726	0,755	0,757	0,760	0,761
Chile	0,753	0,800	0,839	0,843	0,845	0,847
Kolumbia	0,662	0,729	0,753	0,759	0,760	0,761
Costa Rica	0,711	0,754	0,786	0,789	0,792	0,940
Ecuador	0,669	0,716	0,758	0,756	0,757	0,758
El Salvador	0,608	0,659	0,660	0,662	0,665	0,667
Mexikó	0,705	0,739	0,759	0,764	0,765	0,670
Panama	0,790	0,758	0,782	0,788	0,793	0,795
Paraguay	0,640	0,692	0,718	0,718	0,721	0,724
Peru	0,769	0,721	0,750	0,755	0,756	0,759
Uruguay	0,742	0,774	0,802	0,806	0,807	0,808

Forrás: Saját szerkesztés a Human Development Report (2019) adatai alapján

Míg a világ más országaiban különböző okok és folyamatok alakítják az egyenlőtlenséget, Latin-Amerikában közel azonos okok vezettek az egyenlőtlenség rendkívül magas szintjéhez. A jövedelmi egyenlőtlenség magas értéke aláássa a társadalmi igazságosságot.

Megfigyelhető, hogy a jövedelemegyenlőtlenség a társadalom szinte egészére negatív hatással van. Ami azt eredményezi, hogy az egyenlőtlenebb társadalmak több problémával szembesülnek az egész lakosság körében, mint az egyenlőbb társadalmak. Szignifikáns különbségek tapasztalhatók a különböző jövedelemszinttel rendelkező háztartások oktatásában, egészségében és életszínvonalában. A fejlettségi és gazdasági eltérések az országok között sokkal jelentősebbek, mint országon belül. Ebből adódóan a fejlődő országok elmaradottsága hozzájárul az

egyenlőtlenség növekedéséhez az országok között. A szegénységből való kitörési lehetőséget nagyban korlátozza, ha valaki szegény országban születik (RODRÍK, 2014).

Az alsó társadalmi rétegbe tartozók érdekei eltérnek egymástól. A társadalom megosztottsága elégedetlenséget szül, fokozza a feszültséget, az alacsony bérel rendelkezők körében csökken a hosszútávú munkavégzésre való törekvés és rövid távú célokat eredményez. A jövedelemkülönbségből adódóan a családok nem tudják biztosítani gyermekük számára az iskoláztatást, így növelve az alacsonyabb képzettséggel rendelkezők körét. Tovább mélyíti a szakadékot a társadalom tagjai között az a tény, hogy az informális munkából származó egyének jövedelme sem pénzügyi, sem szociális stabilitást nem nyújt a családok számára. Ebből adódóan az egyenlőtlenség korlátozza az egyének kitörési lehetőségeit és mobilitását. Mindezekon túl, még mindig rendkívül magas azon latin-amerikai munkavállalók száma, akik minimálbér alatti jövedelemmel rendelkeznek (BARRÍA, 2019). Komoly hatással volt a társadalomra az informális szektorba vándorlás is, amelyet az alacsony termelékenység és alacsony bérek jellemeztek. A bérkülönbségek negatívan hatnak az emberek fogyasztási lehetőségeire, illetve a szolgáltatások igénybevételére. A fogyasztási szerkezet alapján nem csak mennyiségi, de minőségi különbség is megfigyelhető. Ez jól tükrözi a háztartások életszínvonalbeli különbségeit.

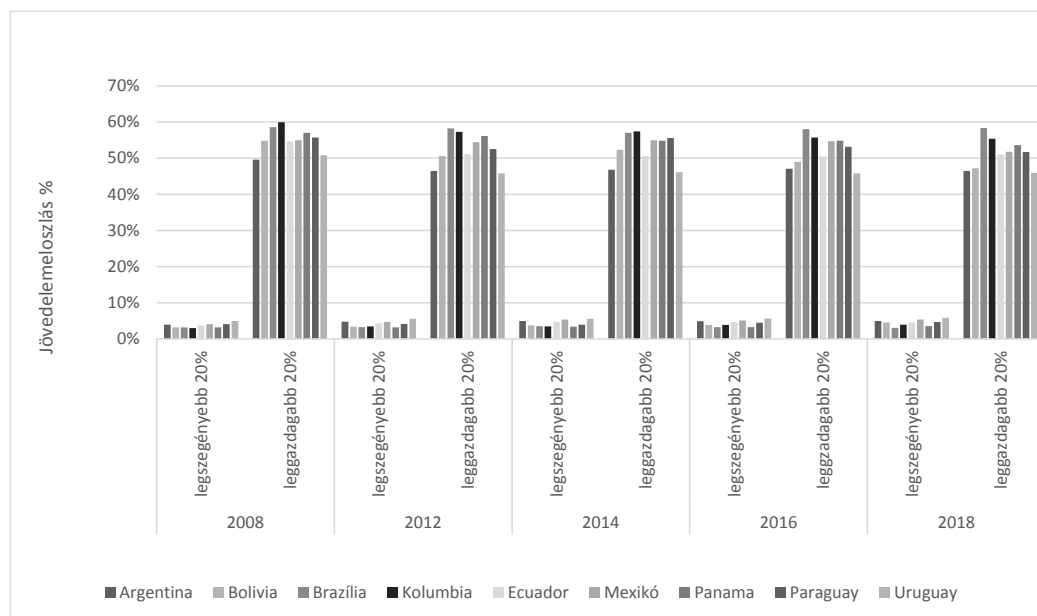
Az egyenlőtlenség hatásaként megjelenik a korrupció is. Egy társadalomban, ahol az emberek a jogait nem egyformán tudják érvényre juttatni, nem meglepő, ha a korrupció erejét használják fel. Összehasonlítás céljára gyakran használjuk a Corruption Percetion Indexet, amely a korrupció érzékelt mértéke alapján rangsorolja az országokat. Latin-Amerikában ez igen erős befolyásoló tényező, mivel a korrupció olyan magas szintet ér el egyes országokban, hogy az egész latin-amerikai térség fejlődését gátolja (GÁL, 2016). Az értékek alapján elmondható, hogy Brazília azon országok egyike, amely „élen” jár a korrupcióban. Ezen a képzeletbeli dobogón találjuk még Chilét és Perut is (2. táblázat).

2. táblázat: A korrupció mértéke Latin-Amerikában 2018-2019-ben

Ország	Korrupció érzékelési index	
	2018	2019
Argentína	40	45
Bolívia	29	31
Brazília	35	35
Chile	67	67
Kolumbia	36	37
Costa Rica	56	56
Ecuador	34	38
El Salvador	35	34
Mexikó	28	29
Panama	37	36
Paraguay	29	28
Peru	35	36
Uruguay	70	71

Forrás: Saját szerkesztés a Transparency International (2019) adatai alapján

Az eddigiekből következik, hogy az egyik elsődleges megoldásra váró feladat a jövedelemeloszlás problémája. Latin-Amerikában a jövedelem nem megfelelő eloszlását befolyásolja az alkalmazott adó- és oktatási rendszer, a társadalmi háló és a termelési folyamatok (TINBERGEN, 1972).

1. ábra: A legszegegyebb és a leggazdagabb 20% jövedelemeloszlása néhány latin-amerikai országban

Forrás: Saját szerkesztés CEPALSTAT (2019) adatai alapján

A vizsgált országokat tekintve (1. ábra) Bolívia, Panama és Uruguay kivételével (ahol Bolívia az alacsony jövedelmű ország, míg utóbbi kettő magas jövedelmű ország) az összes többi ország a felső közepes jövedelmű országok csoportjába sorolható. Fontos kiemelni Braziliát, ahol a teljes jövedelem közel 60 százaléka koncentrálódik a társadalom legfelső 20 százalékának kezében, ezzel párhuzamosan a társadalom alsó 20 százalékának csak a teljes jövedelem 4 százaléka jut. Hasonló problémával küzd Kolumbia és Panama. Ha figyelembe vesszük a legalsó és legfelső társadalmi csoport jövedelemkoncentrációját, arra következtethetünk, hogy a foglalkoztatási politika instabil, a jövedelem-újraelosztási rendszer nem hatékony. Egyértelműen látszik, hogy szignifikáns különbség van az egyes társadalmi csoportok között.

Fontos kiemelni, hogy a társadalmi polarizáció erősödése komoly nehézséget okoz a közbiztonság fenntartásában, főleg, ha a veszély fenyegetettsége nagyobb kockázatot jelent a kevésbé tehetősek számára. A nagy egyenlőtlenség rombolja a társadalmi kohéziót (THE GUARDIAN, 2014).

A kutatás részeként fény derült arra, hogy kihívást jelent a városi lakosság életkörülményeinek javítása, mint például a hatalmasra nőtt városok és a jelentős szociális problémák. A városban élők többsége nem engedheti meg magának a legalapvetőbb életminőséghez szükséges feltételeket sem. Tovább rontja a helyzetet a latin-amerikai országokból történő kivándorlás. A növekvő egyenlőtlenség megfosztja az elszegényedő társadalmi réteget alapvető jogaitól, növeli a bűnözési rátát és a politikai rendszer instabilitását okozza.

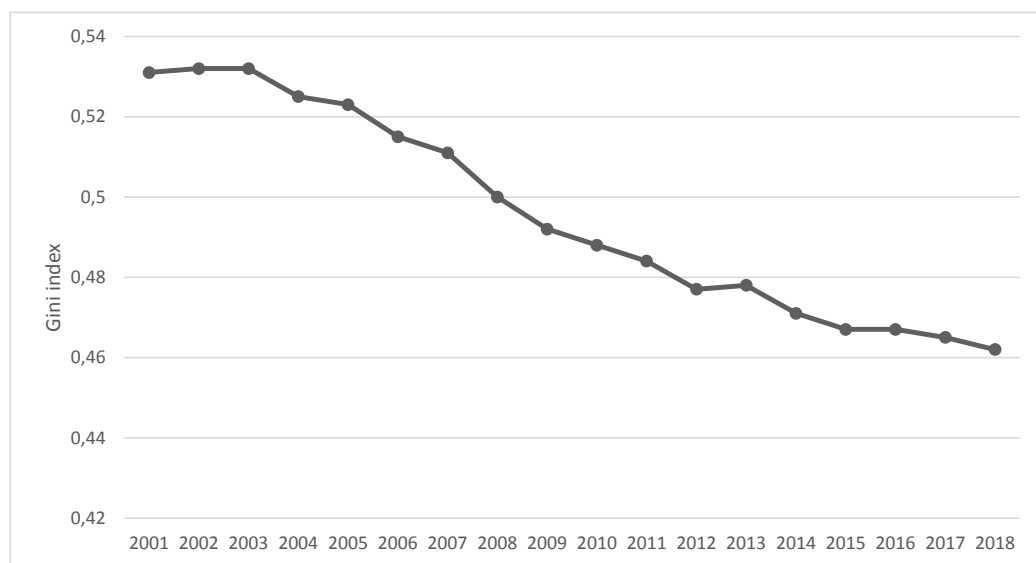
KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A latin-amerikai országok az utóbbi években olyan reformokat hajtottak végre, amelyek képesek voltak az egyenlőtlenségeket mérsékelten csökkenteni. Mindazonáltal fontos kiemelni, hogy a cél nem a teljes egyenlőség elérése, hanem a társadalmi egyensúly helyreállítása. A most bemutatott eredmények alátámasztják a progresszív adórendszer bevezetésének és az újraelosztás megreformálásának szükségességét. Az egyenlőtlenség egyértelműen káros a társadalomra.

A nagyobb egyenlőtlenség ugyanis visszahúzza a gazdasági növekedést és korlátozza a jövőbeli lehetőségeket. Az egyenlőtlenség és növekedés közötti egyik fő transzmissziós mechanizmus a humán tőkébe történő beruházás. A különböző társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkezők oktatási eredményei között szakadék van, mivel a hátrányos helyzetű háztartások számára nehézséget jelent a minőségi oktatáshoz való hozzáférés, ez pedig alacsonyabb társadalmi mobilitást von maga után.

A növekvő egyenlőtlenség káros hatással van a hosszú távú növekedésre, és felelőssé tehető azért, hogy a középosztály nagymértékben szűkül.

Kiemelkedő fontosságú lépésnek bizonyult az oktatási rendszer megreformálása. A magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők számának növelése csökkenteni tudta a bérszakadékot a szakképzettek és szakképzetlenek között. Több ország is biztosította a tandíjmentes hozzáférést a felsőoktatáshoz, e téren kiemelhetjük Chilét, Brazíliát, Mexikót és Uruguayt. A reformok sikerességét bizonyítja a jövedelmi egyenlőtlenségeknek a 2. ábrán látható, a 2000-es évek elejétől folyamatosan csökkenő tendenciája.

2. ábra: A jövedelmi egyenlőtlenség alakulása Latin-Amerikában

Forrás: Saját szerkesztés a CEPALSTAT (2019) adatai alapján

A bemutatott eredmények alapjául szolgálhatnak az egyenlőtlenség további csökkentésére irányuló törekvéseknek, illetve annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy milyen egyéb eszközöket lehetne alkalmazni. Fontos kérdés lehet az is, hogy az egyes országokban miért bizonyultak sikeresebbnak ugyanazon reformkísérletek, mint más országokban. Néhány országban az adórendszerbe olyan adóelemeket építettek be, amelyek lehetővé tették az egyenlőbb elosztást, progresszív jövedelemadót vezettek be, illetve a tőkéből származó jövedelmeket is megadóztatták. Ez az eljárás rendkívül hatékonynak bizonyult például Uruguayban és Argentínában (MEXICANIST, 2019).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) Barria, C. (2019): Los países de América Latina donde más, ha crecido la pobreza extreme <https://www.bbc.com/mundo/noticias-49923889> Letöltés: 2020.10.07 (2) CEPAL (2019): Social Panorama of Latin America. Economic Commission for Latin America and the Caribbean, United Nations 254 p. ISBN 978-92-1-047954 https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/44989/1/S1901132_en.pdf (3) Csáki Gy. – Farkas P. (2008): A globalizáció és hatásai, Európai Válaszok. Napvilág Kiadó, Budapest, 378

p. ISBN 9789639697003 (4) Farkas, P. (2002): A fejlődésméletek hatása a világgazdaság perifériáin. Magyar Tudomány 47. évf. 7. szám pp. 880-889. (5) Gál, J. (2016): A korrupció is hátráltatja a latin-amerikai növekedést https://kitekinto.hu/latin-amerika/2016/02/16/a_korrupcio_is_hatraltatja_a_latina-amerikai_novekedest (6) Mexicanist (2019): Why Uruguay has the best income redistribution in Latin America <https://www.mexicanist.com/organic-agriculture2/> Letöltés: 2020.10.19. (7) Milanovic, B. (2005): Worlds Apart. Measuring International and Global Inequality. Princeton University Press, Princeton, 240 p. ISBN 0691130515 (8) Rodrik, D. (2014): A globalizáció Paradoxona. Demokrácia és a világgazdaság jövője. Corvin Kiadó, Budapest, 390 p. ISBN 9789631361810 (9) Skidmore, E.T. – Smith, H.P. (2005): Modern Latin America. Oxford University Press, Oxford, New York, 495 p. ISBN 0195170121 (10) Molina, G. G. (2014): Inequality is stagnating in Latin America: should we do nothing? The Guardian <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/aug/27/inequality-latin-america-undp> (11) Tinbergen, J. (1972): Factors Determining Income Distribution. Journal of Economic Issues, Vol. 6. No. 4. pp. 207-216.

Szerző:

Abuczki Marianna

Nemzetközi gazdaság és gazdálkodás MA szakos hallgató
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
abuczki89@gmail.com

*A publikáció az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosító számú
„Tehetségből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban c.
projekt támogatásával valósult meg.*